

مشاوره پیش از ازدواج

اصول، مبانی راهبردهای علمی

مؤلف

مسعود جان بزرگی

پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

پاییز ۱۳۹۷

جان بزرگی، مسعود، ۱۳۴۰ -
مشاوره پیش از ازدواج: اصول، مبانی راهبردهای علمی / مؤلفان مسعود جان بزرگی، مژگان آگاه هریس، ناهید نوری. - قم:
پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۷.
چهارده، ۴۰۳ص: جدول، نمودار. - (پژوهشگاه حوزه و دانشگاه؛؟؟؟: روان‌شناسی؛؟؟؟)
بها: ؟؟؟؟ ریال
ISBN: 978-600-298-202-5
فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیپا.
کتابنامه. ص. [۳۲۵] - ۳۸۱؛ همچنین به صورت زیرنویس.
نمایه.
۱. مشاوره ازدواج. ۲. Marriage counseling. الف. آگاه هریس، مژگان، ۱۳۴۹. - ب. نوری، ناهید، ۱۳۴۴. -
ج. پژوهشگاه حوزه و دانشگاه. د. عنوان.
۱۳۹۶ م ۵۵ ج ۱۰ / HQ
شماره کتابشناسی ملی
۳۰۶/۸۱
۵۱۰۵۹۲۱

مشاوره پیش از ازدواج (اصول، مبانی راهبردهای علمی)

مؤلفان: مسعود جان بزرگی، (همکاران اصلی پژوهشی: ناهید نوری، مژگان آگاه، عباس پسندیده و مسعود آذربایجانی)
ناشر: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
صفحه‌آرایی: اعتصام
چاپ اول: پاییز ۱۳۹۷
تعداد: ؟؟؟ نسخه
لیتوگرافی: سعیدی
چاپ: قم-سبحان
قیمت: ؟؟؟؟ تومان

کلیه حقوق برای پژوهشگاه حوزه و دانشگاه محفوظ و نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است.
قم: ابتدای شهرک پردیسان، بلوار دانشگاه، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، تلفن: ۰۲۵-۳۲۱۱۱۱۰۰ (انتشارات ۳۲۱۱۱۳۰۰)
نمابر: ۳۲۸۰۳۰۹۰، ص.پ. ۳۱۵۱-۳۷۱۸۵
تهران: خ انقلاب، بین وصال و قدس، کوی اسکو، پلاک ۴، تلفن: ۶۶۴۰۲۶۰۰
فروش اینترنتی: www.ketab.ir/rihu info@rihu.ac.ir www.rihu.ac.ir

سخن پژوهشگاه

پژوهش در علوم انسانی [به منظور شناخت، برنامه‌ریزی و ضبط و مهار پدیده‌های انسانی] در راستای سعادت واقعی بشر ضرورتی انکارناپذیر و استفاده از عقل و آموزه‌های وحیانی در کنار داده‌های تجربی و در نظر گرفتن واقعیت‌های عینی و فرهنگ و ارزش‌های اصیل جوامع، شرط اساسی پویایی، واقع‌نمایی و کارایی این‌گونه پژوهش‌ها در هر جامعه است.

پژوهش کارآمد در جامعه ایران اسلامی در گرو شناخت واقعیت‌های جامعه از یک‌سو و اسلام به‌عنوان متقن‌ترین آموزه‌های وحیانی و اساسی‌ترین مؤلفه فرهنگ ایرانی از سوی دیگر است؛ از این‌رو، آگاهی دقیق و عمیق از معارف اسلامی و بهره‌گیری از آن در پژوهش، بازنگری و بومی‌سازی مبانی و مسائل علوم انسانی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

توجه به این حقیقت راهبردی از سوی امام خمینی رحمته‌الله، بنیانگذار جمهوری اسلامی، زمینه شکل‌گیری دفتر همکاری حوزه و دانشگاه را در سال ۱۳۶۱ فراهم ساخت و با راهنمایی و عنایت ایشان و همت اساتید حوزه و دانشگاه، این نهاد علمی شکل گرفت. تجربه موفق این نهاد، زمینه را برای گسترش فعالیت‌های آن فراهم آورد و با تصویب شورای گسترش آموزش عالی در سال ۱۳۷۷ «پژوهشکده حوزه و دانشگاه» تأسیس شد و در سال ۱۳۸۲ به «مؤسسه پژوهشی حوزه و دانشگاه» و در سال ۱۳۸۳ به «پژوهشگاه حوزه و دانشگاه» ارتقا یافت.

پژوهشگاه تاکنون در ایفای رسالت سنگین خود خدمات فراوانی به جوامع علمی ارائه نموده است که از آن جمله می‌توان به تهیه، تألیف، ترجمه و انتشار ده‌ها کتاب و نشریه علمی اشاره کرد.

این اثر به عنوان منبع درسی مشاوره و روان شناسی در زمینه مشاوره ازدواج برای دانشجویان رشته روان شناسی و مشاوره در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری فراهم شده است که البته دیگر علاقه مندان به این زمینه تحقیقی نیز می توانند از آن بهره مند شوند.

از استادان و صاحب نظران ارجمند تقاضا می شود با همکاری، راهنمایی و پیشنهادهای اصلاحی خود، این پژوهشگاه را در جهت اصلاح کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی یاری دهند.

در پایان پژوهشگاه لازم می داند از تلاش های مؤلف محترم اثر، آقای دکتر مسعود جان بزرگی و نیز از ناظر محترم اثر، آیت الله سید محمد غروی راد و ارزیاب محترم آقای دکتر علی فتحی آشتیانی سپاسگزاری کند.

فهرست مطالب

مقدمه..... ۱

فصل اول: کلیات مشاوره پیش از ازدواج

اهداف فصل.....	۵
۱-۱. نکات کلی.....	۵
۲-۱. تعریف ازدواج.....	۶
۳-۱. اهمیت ازدواج.....	۶
۴-۱. موانع ازدواج.....	۸
۵-۱. گسستگی ازدواج.....	۱۰
۱-۵-۱. افزایش طلاق رسمی.....	۱۰
۲-۵-۱. طلاق عاطفی.....	۱۲
۶-۱. جایگاه مشاوره پیش از ازدواج.....	۱۳
۷-۱. تعریف و مشخصات مشاوره پیش از ازدواج.....	۱۴
۸-۱. اهداف مشاوره پیش از ازدواج.....	۱۶
۹-۱. تاریخچه استفاده از مشاوره پیش از ازدواج.....	۱۸
۱۰-۱. ضرورت و اهمیت مشاوره پیش از ازدواج.....	۲۳
۱۱-۱. ازدواج مطلوب و ازدواج نامطلوب.....	۲۶
۱-۱۱-۱. ملاک‌های ازدواج.....	۲۶
۲-۱۱-۱. ازدواج مطلوب.....	۲۸
۳-۱۱-۱. ریخت‌شناسی زوجین پیش از ازدواج.....	۳۰
۱۲-۱. غنی‌سازی آمادگی‌های پیش از ازدواج.....	۳۳

پنج

خلاصه فصل..... ۳۷

فصل دوم: مروری بر پایه‌های نظری مشاوره پیش از ازدواج

اهداف فصل.....	۳۹
۱-۲. نکات کلی.....	۳۹
۲-۲. رویکردهای نظری.....	۴۱
۱-۲-۲. رویکرد تبادل اجتماعی.....	۴۱
۲-۲-۲. نظریه تعامل نمادین.....	۴۲
۲-۲-۳. نظریه سیستم‌های خانواده.....	۴۴
۲-۲-۴. رویکرد ساخت‌نگری اجتماعی.....	۴۵
۲-۲-۵. نظریه‌های تحولی.....	۴۷
الف) نظریه دلبستگی.....	۴۹
ب) نظریه بوم‌شناختی تحول انسان.....	۵۰
۲-۲-۶. نظریه آدلری‌نگری.....	۵۱
۲-۲-۷. نظریه صمیمیت.....	۵۲
مفهوم ایمنی.....	۵۲
مفهوم چرخه ترس.....	۵۲
مفهوم مسئولیت‌پذیری شخصی.....	۵۴
مفهوم مراقبت شخصی.....	۵۵
مفهوم برقراری ارتباط کارآمد.....	۵۶
مفهوم کار گروهی.....	۵۷
۲-۲-۸. نظریه راه‌حل‌مدار.....	۵۷
۱. تدارک نقشه منابع زوجین.....	۵۹
۲. پردازش و تحلیل نقشه منابع.....	۶۱
۳. دادن پاسخ‌وراند (فیدبک).....	۶۳
۲-۲-۹. الگوی چندبعدی سیستمی.....	۶۳
خلاصه فصل.....	۷۰

فصل سوم: روان‌شناسی زن و مرد برای داوطلبان ازدواج

اهداف فصل.....	۷۱
۱-۳. نکات کلی.....	۷۱

شش

۷۳	۲-۳. تفاوت‌های زن و مرد.....
۷۴	۳-۳. تفاوت زن-مرد در هویت جنسیتی.....
۷۷	۴-۳. رویکردهای تفاوت زن-مرد.....
۷۷	۳-۴-۱. نظریه‌های فرهنگی-اجتماعی.....
۷۸	۳-۴-۲. نظریه تکاملی.....
۸۰	۳-۴-۳. فرضیه زیست‌شناختی.....
۸۰	۳-۴-۴. فرضیه گزینشی (پردازش گزینشی).....
۸۱	۳-۴-۵. فرضیه شباهت‌های جنسیتی.....
۸۱	۳-۵. نگاه زن و مرد به ازدواج.....
۸۲	۳-۶. تفاوت‌های شخصیتی میان دو جنس.....
۸۶	۳-۷. تفاوت زن و مرد در معیارهای انتخاب همسر.....
۹۲	۳-۷-۱. معیارهای ترجیحی دختران.....
۹۴	۳-۷-۲. معیارهای ترجیحی پسران.....
۹۵	۳-۷-۳. معیارهای فراجنسیتی.....
۹۶	۳-۸. نیازهای جنسیتی در تعامل زن و مرد.....
۱۰۲	۳-۹. جنسیت و مدیریت زندگی.....
۱۰۲	۳-۱۰. آسیب‌پذیری زن و مرد.....
۱۰۴	۳-۱۱. کاربرد دانش تفاوت فردی در مدیریت زندگی.....
۱۰۵	خلاصه فصل.....

فصل چهارم: مبانی مذهبی مشاوره پیش از ازدواج

۱۰۷	اهداف فصل.....
۱۰۷	۴-۱. نکات کلی.....
۱۱۰	۴-۲. عوامل پیش‌بینی‌کننده ازدواج موفق در اسلام.....
۱۱۰	۴-۲-۱. دین‌داری و ایمان.....
۱۱۶	۴-۲-۲. اخلاق و شخصیت.....
۱۲۰	۴-۲-۳. هماهنگی خانوادگی.....
۱۲۱	۴-۲-۴. تمایز یافتگی از خانواده.....
۱۲۴	۴-۲-۵. ملاک اقتصادی.....
۱۲۶	۴-۲-۶. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی.....
۱۳۰	۴-۲-۷. ملاک‌های جسمانی.....

هفت

۱۳۲	 ۸-۲-۴. بلوغ و آمادگی روان‌شناختی
۱۳۵	 ۹-۲-۴. سلامت روانی و عقلانی
۱۳۷	 ۳-۴. ملاک‌های ازدواج موفق برای پسران
۱۳۷	 ۱-۳-۴. دین‌داری و ایمان
۱۳۸	 ۲-۳-۴. توانایی اکرام و قدرت‌دهی زن
۱۳۹	 ۳-۳-۴. ارزش‌های اخلاقی
۱۳۹	 ۴-۳-۴. صلاحیت خانوادگی
۱۴۰	 ۵-۳-۴. ملاک‌های جسمانی دختر
۱۴۴	 ۶-۳-۴. معیارهای اقتصادی
۱۴۶	 ۴-۴. معیارهای ازدواج موفق برای دختران
۱۴۶	 ۱-۴-۴. دین‌داری و ایمان پسر
۱۴۷	 ۲-۴-۴. امانت‌داری
۱۴۸	 ۳-۴-۴. ارزش‌های اخلاقی پسر
۱۴۹	 ۴-۴-۴. مهارت مهرورزی پسر
۱۵۰	 ۵-۴-۴. اقتدار مسئولانه پسر
۱۵۱	 ۶-۴-۴. هماهنگی خانوادگی
۱۵۱	 ۷-۴-۴. ویژگی‌های جسمی
۱۵۱	 ۸-۴-۴. معیارهای اقتصادی (مسئولیت‌پذیری)
۱۵۲	 ۵-۴. پیش‌بینی‌کننده‌های ازدواج ناموفق
۱۵۴	 ۶-۴. الگوی پیشنهادی زندگی برای زوجین در اسلام
۱۵۸	 جمع‌بندی: ارتقای کیفیت زندگی با دین‌داری
۱۵۹	 خلاصه فصل

فصل پنجم: پیش‌بینی ازدواج موفق

۱۶۱	 اهداف فصل
۱۶۱	 ۱-۵. نکات کلی
۱۶۲	 ۲-۵. ازدواج‌های خوب
۱۶۳	 ۱. عوامل کلی ثبات و استحکام زندگی
۱۶۶	 ۲. عوامل پیش‌بینی‌کننده مثبت
۱۶۶	 ۱-۲. // ترتیب شماره اشتباه است // عوامل جمعیت‌شناختی
۱۷۱	 ۲-۳-۵. شیوه آشنایی

هشت

۱۷۱	عوامل خانوادگی	۳-۳-۵
۱۷۲	زمینه خانوادگی	۱-۳-۳-۵
۱۷۴	محیط خانواده	۲-۳-۳-۵
۱۷۵	کیفیت زناشویی والدین	۳-۳-۳-۵
۱۷۵	روابط والد-فرزند و فرزندپروری	۴-۳-۳-۵
۱۷۸	نقش‌های خانواده	۵-۳-۳-۵
۱۷۹	خانواده همسر	۶-۳-۳-۵
۱۷۹	عوامل مربوط به مذهب و بازخوردها	۴-۳-۵
۱۸۰	پایبندی مذهبی	۱-۴-۳-۵
۱۸۱	علاقه‌مندی متقابل و نبود نگرانی	۵-۳-۵
۱۸۱	نگرانی‌های اساسی	۱-۵-۳-۵
۱۸۲	سایر نگرانی‌ها	۲-۵-۳-۵
۱۸۲	توافق در مواضع	۶-۳-۵
۱۸۳	عوامل شخصیتی	۷-۳-۵
۱۸۶	سخت‌رویی	۱-۷-۳-۵
۱۸۷	درون‌گرایی-برون‌گرایی	۲-۷-۳-۵
۱۸۹	ثبات هیجانی	۳-۷-۳-۵
۱۹۱	توافق‌گرایی و گشودگی به تجربه	۴-۷-۳-۵
۱۹۲	عوامل اجتماعی-فرهنگی	۸-۳-۵
۱۹۳	زمینه اجتماعی	۱-۸-۳-۵
۱۹۴	حمایت اجتماعی	۲-۸-۳-۵
۱۹۵	بافت فرهنگی-اجتماعی	۳-۸-۳-۵
۱۹۵	آثار مستقیم بافت‌های اجتماعی بر کیفیت زناشویی	۴-۸-۳-۵
۱۹۷	شیوه و مدت آشنایی با توجه به بافت اجتماعی	۵-۸-۳-۵
۲۰۰	قومیت و تعداد فرزند	۶-۸-۳-۵
۲۰۰	عوامل کمی (فیزیک، زیبایی و...)	
۲۰۱	خلاصه فصل	

فصل ششم: پیش‌بینی ازدواج ناموفق

۲۰۳	اهداف فصل
۲۰۳	۱-۶ نکات کلی

۲۰۴	۲-۶. الگوهای مخرب در روابط زناشویی.....
۲۰۵	۳-۶. عوامل مربوط به ملاک‌ها.....
۲۰۶	۱-۳-۶. پیش‌بینی‌کننده‌های منفی در مذهب.....
۲۰۶	۲-۳-۶. ملاک‌های مربوط به عوامل جمعیت‌شناختی.....
۲۱۰	۳-۳-۶. ملاک‌های اخلاقی، شخصیتی.....
۲۱۱	۴-۶. آشنایی پیش از ازدواج.....
۲۱۱	۵-۶. روابط قبل از ازدواج.....
۲۱۳	۶-۶. عوامل مربوط به آمادگی‌های تحولی.....
۲۱۴	۱-۶-۶. عوامل تحولی.....
۲۱۵	۲-۶-۶. شیوه تحول دل‌بستگی: دل‌بستگی نایمن.....
۲۱۶	۳-۶-۶. شکل‌گیری هویت زوجین.....
۲۱۷	۴-۶-۶. امید و اغماض.....
۲۱۸	۵-۶-۶. اراده و بی‌اختیاری.....
۲۱۸	۶-۶-۶. هدفمندی و بازداري.....
۲۱۹	۷-۶-۶. شایستگی و رخوت (سستی).....
۲۱۹	۸-۶-۶. وفاداری و انزوایی (تک‌ذیب‌گری).....
۲۲۱	۷-۶. عوامل مربوط به آسیب‌شناسی روانی.....
۲۲۵	۸-۶. پرخاشگری و خشونت.....
۲۲۷	اعتیادهای نوین.....
۲۲۸	۹-۶. عوامل مربوط به جهان‌بینی.....
۲۲۸	۱-۹-۶. نظریه زندگی.....
۲۲۹	۲-۹-۶. باورهای اساسی.....
۲۲۹	۱۰-۶. عوامل شناختی.....
۲۲۹	۱-۱۰-۶. عوامل مربوط به روان‌بینه‌های بین‌فردی.....
۲۳۱	۲-۱۰-۶. شناخت‌های نادرست.....
۲۳۲	۳-۱۰-۶. خطاهای منطقی.....
۲۳۲	۴-۱۰-۶. اسناددهی ناروا.....
۲۳۴	خلاصه فصل.....

فصل هفتم: آمادگی‌های لازم برای مشاوره پیش از ازدواج

۲۳۵	اهداف فصل.....
-----	----------------

۲۳۵	 ۱-۷ نکات کلی
۲۳۷	 ۲-۷ شرایط مشاوره پیش از ازدواج
۲۳۸	 ۳-۷ اهداف عینی مشاوره پیش از ازدواج برای زوجین
۲۴۰	 ۴-۷ آگاهی‌های مشاور
۲۴۰	 ۱-۴-۷ شناخت ماهیت ازدواج خوب (موفق) و ازدواج بد (ناموفق)
۲۴۲	 ۲-۴-۷ آگاهی از فرایند ازدواج و طلاق در جامعه خود
۲۴۳	 ۳-۴-۷ شناخت عوامل پیش‌بینی‌کننده مثبت، منفی و تعدیل‌گر
۲۴۴	 ۴-۴-۷ بررسی‌های مربوط به حوزه تخصصی
۲۴۴	 ۵-۷ شرایط مراجعان
۲۴۴	 ۱-۵-۷ بلوغ
۲۴۴	 ۲-۵-۷ عقل
۲۴۵	 ۳-۵-۷ اختیار و اراده
۲۴۵	 ۴-۵-۷ قدرت تصمیم‌گیری
۲۴۹	 ۶-۷ آگاهی‌های مراجعان در میا
۲۵۰	 ۱-۶-۷ پیش‌بینی‌کننده‌های قوی
۲۵۰	 ۲-۶-۷ خطرپذیری‌های ازدواج و عوامل آن
۲۵۰	 ۳-۶-۷ روان‌شناسی زن و مرد
۲۵۱	 ۴-۶-۷ تمایز واقعیت‌ها از خطاهای شناختی و فرض‌های نادرست
۲۵۱	 ۵-۶-۷ مهارت حل مسئله
۲۵۲	 ۶-۶-۷ فرایند تصمیم‌گیری و اصل داشتن مرجع (به‌ویژه معیار سوم)
۲۵۲	 ۷-۶-۷ خودشناسی (روان‌شناختی)
۲۵۲	 ۸-۶-۷ طراحی زندگی و داشتن نقشه
۲۵۴	 خلاصه فصل

فصل هشتم: اصول، فرایند و مراحل مشاوره پیش از ازدواج

۲۵۵	 اهداف فصل
۲۵۵	 ۱-۸ نکات کلی
۲۵۶	 ۲-۸ اصول، مکانیزم‌ها و فنون کلی مشاوره پیش از ازدواج
۲۵۶	 ۱-۲-۸ اصول نظری
۲۵۹	 ۲-۲-۸ اصول عملی
۲۶۲	 ۳-۸ فرایند مشاوره پیش از ازدواج

یازده

۲۶۲	 ۸-۳-۱. آزمایش‌های پزشکی - فیزیولوژیکی پیش از ازدواج
۲۶۳	 ۸-۳-۲. مراحل روان‌شناختی مشاوره پیش از ازدواج
۲۶۴	 ۸-۳-۲-۱. مرحله اول: ارزیابی فردی
۲۶۵	 الف) ارزیابی‌های اولیه
۲۶۶	 ۱. برقراری ارتباط و آشناسازی
۲۶۶	 ۲. ارزیابی شرایط مشاوره پیش از ازدواج
۲۶۷	 ۳. مشخصات جمعیت‌شناختی
۲۶۸	 ۴. ارزیابی چگونگی آشنایی و دوستی پیش از ازدواج
۲۷۰	 ۵. ارزیابی ملاک‌های انتخاب همسر
۲۷۰	 ۶. ارزیابی کلی خانواده‌ها
۲۷۵	 ۷. علاقه‌مندی، کشش متقابل و نگرانی‌ها
۲۷۷	 ۸. هماهنگی مواضع و باورها
۲۷۸	 ۹. آمادگی‌ها
۲۷۹	 تمایز یافتگی و هویت‌یافتگی نقش
۲۸۰	 وفاداری و گذشت
۲۸۰	 پایبندی‌های مذهبی - ارزشی
۲۸۱	 آمادگی‌ها: شایستگی
۲۸۲	 مهارت‌های ارتباطی
۲۸۲	 تعامل
۲۸۳	 آمادگی: هدفمندی
۲۸۳	 قدرت تصمیم‌گیری و اراده
۲۸۴	 آمادگی‌ها: امید
۲۸۵	 خلاصه فصل

فصل نهم: فرایند مشاوره پیش از ازدواج؛ مرحله دوم بررسی هماهنگی‌ها

۲۸۷	 اهداف فصل
۲۸۷	 مقدمه
۲۸۸	 مرحله دوم بررسی هماهنگی زوجین
۲۸۸	 گام اول: ارزیابی‌های عینی (پرسشنامه‌ها، آزمون‌ها و ارزیابی‌های شناختی)
۲۸۹	 ۱. شرایط کلی تکمیل پرسشنامه‌ها
۲۹۰	 ۲. پرسشنامه ابعادی عوامل پیش‌بینی‌کننده

دوازده

۲۹۰	گام دوم: مصاحبه با زوجین (بررسی شاخص‌های خانوادگی، شخصی، تعامل و...).....
۲۹۱	گام سوم: تحلیل و امتیازبندی نتایج.....
۲۹۳	گام چهارم: تصمیم‌گیری هشیارانه و چگونگی بیان نتایج و خطرپذیری‌ها.....
۲۹۵	گام پنجم: آموزش نکات کلیدی.....
۲۹۶	برقراری ارتباط.....
۳۰۰	حل تعارض.....
۳۰۲	تعهد.....
۳۰۴	قرارداد.....
۳۰۵	مراقبت‌گری و انسجام.....
۳۰۷	ویژگی‌های فردی.....
۳۰۷	بیماری روانی و سوء مصرف مواد.....
۳۰۸	بیماری مزمن و درد.....
۳۰۹	سلامت روانی.....
۳۰۹	شخصیت یا مزاج.....
۳۱۲	ارزش‌ها و باورها.....
۳۱۲	نقاط قوت.....
۳۱۳	فرهنگ.....
۳۱۴	فرزندان.....
۳۱۵	موضوع روابط جنسی.....
۳۱۸	ازدواج دوباره.....
۳۱۹	گام ششم: درمان زوجی؛ حل تعارض و حل مسئله.....
۳۱۹	۱. تصمیم‌گیری و حل تعارض.....
۳۲۰	۲. حل مسئله.....
۳۲۰	۳. سبک زندگی و مهار استرس.....
۳۲۰	۴. مدیریت مشکلات روان‌شناختی.....
۳۲۱	۵. بخشش.....
۳۲۱	۶. نظریه زندگی: پایبندی مذهب یا معیار سوم.....
۳۲۱	جمع‌بندی.....
۳۲۳	خلاصه فصل.....

۳۲۵	منابع و مأخذ
۳۳۷	References

نمایه‌ها

۳۸۳	نمایه آیات
۳۸۵	نمایه روایات
۳۹۳	نمایه اصطلاحات
۳۹۵	نمایه اشخاص

مقدمه

مشاوره پیش از ازدواج تلاشی است تخصصی برای نجات زندگی و پیشگیری از شکل‌گیری یک زندگی پر خطر و تشکیل زندگی‌ای سالم برای جوانان متقاضی ازدواج یا کسانی که می‌خواهند ازدواج دوباره داشته باشند. در مشاوره پیش از ازدواج، همانند سایر حوزه‌های تخصصی روان‌شناسی، مشاور باید از توان علمی-حرفه‌ای لازم برخوردار باشد و از الگویی منسجم پیروی کند. مشاوره پیش از ازدواج (مپا)، زمانی از اعتبار لازم برخوردار است که مبتنی بر داده‌های فرهنگی آن جامعه باشد. بدون در نظر گرفتن ملاحظات فرهنگی چنین مداخله‌ای با بی‌اعتباری روبه‌رو خواهد شد، ولی این بدین معنا نیست که داده‌های علمی شکل گرفته براساس تجربه محققان دیگر کشورها را نازرنده کنیم بلکه پیگیری پژوهش‌ها نشان می‌دهد که پدیده‌های روان‌شناختی تا اندازه زیادی در سراسر دنیا همسان هستند.

در «مپا»^۱ داشتن دیدی چندبعدی از اهمیت و جامعیت مناسبی برخوردار است. اگر ازدواج را تشکیل یک سیستم پویا و پایدار خانواده بدانیم، متغیرهای گوناگونی ساختار، پویایی و پایداری خانواده را پیش‌بینی می‌کنند. پژوهشگران بسیاری در سراسر جهان تلاش کرده‌اند تا این متغیرها را به دقت شناسایی کنند و برخی از آنها نیز به شکل مطالعه طولی در پی شناسایی متغیرهایی بوده‌اند که پیش از ازدواج بتواند موفقیت ازدواج را پیش‌بینی کند. شگفت آنکه بیشتر ازدواج موفق را جمع کیفیت‌ها می‌دانند تا کمیت‌ها و بنابراین، متغیرهای معنوی مانند دین‌داری و اخلاق از اهمیت بالایی برخوردار هستند.

۱. «مپا» حروف نخست مشاوره پیش از ازدواج است که از این پس برای کوتاه‌تر شدن کلام در این کتاب از آن استفاده می‌شود.

الگوی این کتاب در صدد شکل‌دهی به چارچوب مشاوره‌ای با این هدف بوده و نتایج آن دارای پشتوانه‌ای بیش از ده سال مشاوره ازدواج با این نظام بوده است. مطالعات منابع دینی در این زمینه و در پنج سال گذشته، به غنای این الگوی مشاوره افزوده است، به گونه‌ای که امروزه در مدارس حوزه علمیه و بسیاری از مراکز مشاوره از این الگو استفاده می‌کنند. این الگو، افزون بر توجه به ابعاد مختلف، سهم هر عامل را به شکل مشارکتی برای مراجعان مشخص می‌کند. بنابراین، پس از مشاوره، مراجعان با این تصور که مشاور برای آنها تصمیم گرفته است، جلسه را ترک نمی‌کنند. ویژگی‌های این الگو از مپا را می‌توان در موارد زیر خلاصه کرد:

۱. در نظر گرفتن ابعاد مختلف تصمیم برای ازدواج (اعم از ابعاد مادی تا معنوی)؛
 ۲. تعیین سهم قابل پیش‌بینی بودن هر عامل براساس پژوهش‌ها؛
 ۳. تعیین آمادگی هر فرد برای ازدواج؛
 ۴. رویارویی هر فرد با مسائلی که ممکن است در زندگی پیش بیاید؛
 ۵. استفاده از ابزارهای عینی معتبر (مانند آزمون‌های شخصیت)؛
 ۶. بینش‌یابی در اثر مصاحبه بالینی دقیق درباره محورهای مهم پیش‌بینی‌کننده ازدواج؛
 ۷. توجه به متغیرهایی که از تحلیل طلاق‌ها و نیز ازدواج‌های موفق صورت گرفته است؛
 ۸. توجه به متغیرهای دینی و فرهنگی در مپا؛
 ۹. دسته‌بندی متغیرها به متغیرهای پیش‌بینی‌کننده مثبت، منفی و تعدیل‌گر به گونه‌ای که اهمیت متغیرهای مهم‌تر برجسته می‌شوند؛
 ۱۰. تسهیل تصمیم‌گیری و بینش‌دهی به مراجعان؛
 ۱۱. مشخص کردن خطوط آموزشی براساس نقاط ضعف زوجین؛
 ۱۲. مداخله بالینی در صورت لزوم برای رفع نقاط ضعف افراد و توانایی حل مسائل و نیز آماده‌سازی زوجینی که در برخی زمینه‌ها آمادگی ازدواج ندارند.
- این کتاب در دو بخش نظری و کتاب کار منتشر می‌شود. در بخش نظری، متخصصان با مبانی نظری و پژوهشی مپا آشنا می‌شوند؛ در این بخش، ضمن آشنایی با مفاهیم اصلی، با روان‌شناسی زن و مرد در حد مورد نیاز زوجین، مبانی نظری و مذهبی مپا و نیز عوامل پیش‌بینی‌کننده مثبت و منفی، شرایط و مراحل مشاوره پیش از ازدواج آشنا می‌شوند. کتاب کار که به شکل مجموعه‌ای مستقل منتشر می‌شود؛ همه ابزارها، پرسشنامه‌ها و نیز نحوه نمره‌گذاری آنها را آموزش داده است. همچنین، در پایان چگونگی محاسبه نمره مپا و خطوط آموزشی را فرا می‌گیرند.

امید است که این مجموعه بتواند گامی هرچند کوتاه در جهت پایداری ازدواج‌ها و افزایش کیفیت زندگی زن‌شویی بردارد.

در پایان بر خود لازم می‌دانم از دانشجویان عزیزی که در شکل‌گیری این مجموعه به ما کمک کرده و همکاران گرامی از جمله سرکار خانم نوری که از بانیان این روش مشاوره بوده‌اند و نیز سرکار خانم دکتر آگاه که در گردآوری مطالب از متون علمی و نیز آماده‌سازی ابزارها کمک شایان و بی‌دریغی داشته‌اند و به‌عنوان همکاران اصلی این پژوهش کمک کرده‌اند، دانشمندان و فضیله‌ای حوزوی که پیگیر این مطالب بوده‌اند، قدردانی کنم. از حضرت آیت‌الله سیدمحمد غروی‌راد که با حمایت و بازخوانی این مجموعه و نیز استاد گرانقدر دکتر علی فتحی آشتیانی که داوری این نوشتار را بر عهده گرفتند و با رهنمودهای خود زمینه ارتقای این کتاب را فراهم آوردند، کمال سپاسگزاری را داشته باشیم و در پایان از اساتید گرامی حجج اسلام آقایان دکتر مسعود آذربایجانی و دکتر عباس پسندیده که در همه مراحل اجرای عملی و جهت‌دهی معنوی به مپا، همکار اصلی ما بوده‌اند؛ تشکر و قدردانی می‌کنم. یادآور می‌شوم که ارسال نظرات و پیشنهادات شما می‌تواند در غنی‌سازی این مجموعه مؤثر باشد.

امید است با ایجاد آرامش در کنار همسران زمینه ایجاد مودت و رحمت از جانب ایزد منان فراهم شود و خانواده‌های پایدار زمینه پویایی جامعه را به سمت کمال واقعی ایجاد کنند.

مسعود جان‌بزرگی

فصل اول

کلیات مشاوره پیش از ازدواج

اهداف فصل

پس از مطالعه این فصل انتظار می‌رود آمادگی فرد با مواردی که در پی می‌آیند، برای مطالعه فصول بعد افزایش یابد:

- اهمیت ازدواج و تعریف آن را بداند؛
- موانع ازدواج و روند افزایش طلاق را درک کند؛
- با مفاهیم اساسی مشاوره پیش از ازدواج آشنا شود؛
- تاریخچه استفاده از مشاوره ازدواج را بداند؛
- ضرورت و اهمیت مشاوره ازدواج را درک کند؛
- عناصر و ویژگی‌های ازدواج مطلوب را تبیین کند؛
- ملاک‌های ازدواج را جمع‌بندی کند؛
- عناصر غنی‌سازی و اهمیت آن در آمادگی پیش از ازدواج را بیان کند؛
- چگونگی شکل‌گیری ریخت‌های گوناگون زوجین را بیان کند.

۱-۱. نکات کلی

خانواده که با ازدواج شکل می‌گیرد، کوچک‌ترین هسته و اساسی‌ترین واحد اجتماعی است که هم تحول اجتماعی و هم تحول فردی و به‌ویژه روان‌شناختی را تضمین می‌کند. ازدواج را می‌توان تولدی اختیاری دانست که همه ابعاد زندگی انسان را رقم می‌زند. پیوند ازدواج به همان اندازه که عمیق و پایدار است، بسیار حساس و شکننده نیز می‌باشد و با توجه به اهمیت این تصمیم بحرانی،

مشاوره پیش از ازدواج (مپا) به افراد کمک می‌کند تا برای آن معقول‌تر و کم‌خطرتر تصمیم بگیرند. این فصل مشاوران را با مفاهیم کلیدی و کلیات این فرایند مهم آشنا می‌کند.

۱-۲. تعریف ازدواج

ازدواج عبارت است از قرارداد شرعی در رابطه بین دو انسان با جنسیت متفاوت (زن و مرد)؛ پیمانی که متضمن انشای علقهٔ زوجیت خاص است (ایروانی، ۱۳۸۸، ج ۳) که به‌طور دائم یا موقت بسته شده و دست‌کم در دو زمینه اساسی جنسی و اقتصادی تعهداتی را به یکدیگر می‌سپارند. هر ازدواجی، افزون بر دارا بودن عنصر شرعیت، از عناصر دیگری نیز برخوردار است. ناکس و شاخت^۱ (۲۰۱۰) این عناصر را شامل قرارداد یا پیمان قانونی، رابطه عاطفی و هیجانی، رابطه جنسی، مسئولیت قانونی برای نگهداری از کودکان، اعلام عمومی و جشن رسمی می‌دانند. این عناصر تقریباً در بیشتر فرهنگ‌ها در ازدواج رسمی وجود دارد. در جامعه ما نیز این عناصر در یک ازدواج وجود دارد، اما می‌توان به این عناصر آگاهی و بلوغ عقلی را که لازمه این تعهد است، نیز افزود. با وجود اینکه در جوامع اسلامی رابطه چند همسری مجاز است، اما از نظر قانونی امکان محدود کردن آن به تک‌همسری در شرایط ضمن عقد وجود دارد. ازدواج در چارچوب دین اسلام به دو شکل دائم و با زمانی محدود مطرح شده است. هر یک از این دو نوع ازدواج دارای قوانین و قواعد خاص خود هستند.

۱-۳. اهمیت ازدواج

ازدواج مرحله‌ای بحرانی در زندگی است که هویت‌یافتگی را آسان می‌کند. از آنجا که تمایز یافتگی از والدین (اسکوران، ۲۰۰۰)^۲ و توانایی تصمیم‌گیری و پذیرش مسئولیت لازمه ازدواج مطلوب است، این تصمیم مهم به‌مثابه تولدی دیگر در زندگی است که به شکلی کاملاً اختیاری انجام می‌پذیرد. این گزینش یا انتخاب نباید به شکل تصادفی و بدون شناخت و طرح و نقشه لازم انجام گیرد، زیرا هرگونه خطایی در این فرایند، ممکن است به اشتباهی جبران‌ناپذیر تبدیل شود و مسیر زندگی فرد را به‌طور معنادار تغییر دهد. مهم‌تر اینکه چنین اشتباهی می‌تواند به یک آسیب اجتماعی بینجامد و خسارت‌های آن، کسانی را نیز که در ظاهر با این اشتباه رابطه‌ای

1. Knox, D. & Schacht, C.

2. Skowron, E. A.

ندارند، متأثر کند. ازدواج تعاملی است که در آن زوجین یا با هم برنده می‌شوند یا با هم می‌بازند. با توجه به توصیه‌های قرآن کریم مبنی بر آسانی امر ازدواج (برای مثال: «والبته باید مردان بی‌زن و زنان بی‌شوهر و کنیزان و بندگان شایسته خود را به نکاح یکدیگر درآورید، اگر آن مردان و زنان فقیرند؛ خدا به لطف و فضل خود، آنان را بی‌نیاز و مستغنی خواهد کرد و خدا (رحمتش) وسیع و نامتناهی و (به احوال بندگان) آگاه است»)^۱؛ تشکیل خانواده و ازدواج نخستین و مهم‌ترین مرحله در چرخه زندگی خانوادگی است که در آن شریک زندگی فرد انتخاب می‌شود و معمولاً موفقیت در دیگر مراحل زندگی به موفقیت در این مرحله بستگی دارد (فریدمن، جونز و بودن، ۲۰۰۳). در واقع، ازدواج یکی از گذارهای تحولی در فراخنای زندگی انسان است که با انجام آن، فرد در ارتباط دو نفری ویژگی‌هایی را به دست می‌آورد که متمایز از ویژگی‌های اختصاصی او است (تومی، ۲۰۰۴).

عنصر انتخاب و آزادی در ازدواج، هسته اصلی این فرایند را تشکیل می‌دهد. اگر ازدواج براساس مهارت تصمیم‌گیری درست انجام پذیرد، بهترین انتخاب است؛ زیرا درجه آزادی انسان را افزایش می‌دهد، در غیر این صورت، بدترین انتخاب است؛ چون درجه آزادی انسان را محدود می‌کند. با وجود اینکه انتخاب همسر یک تصمیم کاملاً شخصی است، اما عوامل مختلفی بر این تصمیم تأثیرگذار هستند. ساختارهای اجتماعی (مؤسسات، گروه‌های اجتماعی، منزلت و شأن اجتماعی و نقش‌ها)، فرهنگ (باورها، ارزش‌ها، مذهب، قومیت، زبان و...)، خانواده اصلی، انگیزش‌های ناهشیار، الگوهای عادی و عوامل شخصیتی از جمله این عوامل هستند (ناکس و شاخت، ۲۰۱۰).

قرآن کریم از ازدواج به عنوان «میثاقی محکم»^۴ یاد کرده و آن را مایه آرامش، موجب دوستی و رحمت بین زن و مرد قلمداد کرده است.^۵ ازدواج در اسلام از تقدس خاصی برخوردار بوده و زمینه‌ساز کامل ساختن نیمی از دین به شمار آمده است.^۶ از این رو، اجتناب از تشکیل خانواده و

۱. وَ أَنْكِحُوا الْأَيَامَىٰ مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُعْطِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ (نور، ۳۲).

2. Friedman, M; Jones, E & Bowden, V.R. 3. Toomey, A.L.

۴. وَ أَخَذْنَا مِنْكُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا (نساء، ۲۱).

۵. وَ مِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَ جَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ (روم، ۲۱)؛ هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا (اعراف، ۱۸۹).

۶. وَ قَالَ ﷺ مَنْ تَزَوَّجَ فَقَدْ أَخْرَزَ نَصْفَ دِينِهِ فَلْيَتَّقِ اللَّهَ فِي النِّصْفِ الْبَاقِي (طبرسی، ۱۳۷۰، ص ۱۹۶).

ازدواج نکردن، نه تنها ارزش معنوی به شمار نمی‌آید،^۱ بلکه در منابع اسلامی به شدت از آن منع شده^۲ و دوری از پیروی رسول خدا ﷺ دانسته شده است؛^۳ همچنین، ازدواج عفت را محفوظ می‌دارد^۴ و امیال را از راه سالم و شرعی تأمین می‌کند. از دیدگاه اسلام، ازدواج اساس تشکیل خانواده است و مسلمانان به ازدواج ترغیب می‌شوند (الجبالی، ۲۰۰۰؛ به نقل از اندرا، ۲۰۰۸، ص ۹۱). با توجه به اهمیت ازدواج، مسلمانان موظفند زمینه ازدواج فرزندان خود را فراهم کنند^۵ و حتی تلاش خود را در جهت همسر دادن سایر افراد مجرد جامعه به کار گیرند و ناتوانی مالی آنان را به عنوان مانعی برای ازدواج به حساب نیاورند^۶ (نقل از حسین خانی نایینی، ۱۳۸۹).

۱-۴. موانع ازدواج

با اینکه ازدواج امری ساده، بی‌تکلف و بدون تشریفات است، اما متأسفانه این حقیقت ساده، در بعضی موارد از مسیر آسان و بی‌آلایش خود خارج و به دلایل گوناگون با آداب و رسوم و توقعات مادی و غیر مادی زائد به مشکلات زیادی مبتلا می‌شود؛ به طوری که موانع و مشکلاتی در راه اقدام به ازدواج ایجاد می‌کنند (استرانگ^۸ و کوهن^۹، ۲۰۱۳). این موانع شامل موارد زیر است:

۱. موانع اقتصادی، مانند شغل‌های کم‌درآمد و افزایش قیمت‌ها، ناتوانی در برگزاری مراسم ازدواج، مهریه، پرداخت مهریه، تهیه و خرید مسکن، پرداخت هزینه‌های زندگی

۱. وَ قَالَ ﷺ يَفْتَحُ أَبْوَابُ السَّمَاءِ بِالرَّحْمَةِ فِي أَرْبَعِ مَوَاضِعَ عِنْدَ زُلُولِ الْمَطَرِ وَ عِنْدَ نَظَرِ الْوَلَدِ فِي وَجْهِ الْوَالِدَيْنِ وَ عِنْدَ فَتْحِ بَابِ الْكُفَّةِ وَ عِنْدَ النِّكَاحِ (شعیری، ۱۴۰۵ق، ص ۱۰۱).
۲. مسند ابن حنبل عن انس: كان رسول الله ﷺ يامر بالبائة و ينهى عن التبتل نهياً شديداً (ابن حنبل، ۱۴۱۱، ج ۴، ص ۴۸۸؛ به نقل از: محمدی ری‌شهری، ۱۳۸۷، ص ۳۸).
۳. وَ قَالَ ﷺ النِّكَاحُ سُنَّتِي فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي (شعیری، ۱۴۰۵ق، ص ۱۰۱).
۴. وَ قَالَ ﷺ يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمُ الْبَاءَ فَلْيَتَزَوَّجْ فَإِنَّهُ أَغْضُ لِلْبَصَرِ وَ أَحْصَنُ لِلْفَرْجِ وَ مَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَلْيُذِمِّ الصَّوْمَ فَإِنَّ [الصَّوْمَ لَهُ وَجَاءَ] (طبرسی، ۱۳۷۰، ص ۱۹۷).
5. Onedera, J.D.
۶. وَ قَالَ ﷺ مَنْ حَقَّ الْوَلَدُ عَلَى وَالِدِهِ فَلَا تَهْ: يُحَسِّنُ اسْمَهُ وَ يُعَلِّمُهُ الْكِتَابَةَ وَ يَزَوِّجُهُ إِذَا بَلَغَ (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۷۱، ص ۸۰).
۷. وَ أَنْكِحُوا الْأَيَامَى مِنْكُمْ وَ الصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَ إِمَائِكُمْ إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَ اللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ (نور، ۳۲).

8. Strong, B.

9. Cohen, T. F.

(گیسون-دیویس، ادین و مک‌لاناها،^۱ ۲۰۰۵، نیز یکی از سه عامل مانع ازدواج را مشکلات مالی معرفی کرده‌اند)؛

۲. **موانع فرهنگی**، مانند رعایت ترتیب در ازدواج فرزندان، افزایش توقعات و انتظارات غیرعادی فرد و خانواده، گرفتار شدن به نوعی آرمان‌زدگی و ایده‌آل‌خواهی در انتخاب همسر آینده و نیز بالا رفتن سطح توقعات مادی، گرایش به تجمل، چشم و هم‌چشمی و شیوع آداب و رسوم دست و پاگیر و اشتباه که متأسفانه موجب نوعی وسواس، سختی و در نتیجه، نوعی دل‌مردگی و دل‌زدگی برای انتخاب همسر و ازدواج در جوانان شده است؛

۳. **سخت‌گیری و انتظارات بالا**، عدم آگاهی نسبت به معیارهای لازم برای انتخاب همسر مناسب می‌تواند به تأخیر در ازدواج، ناامیدی و یا ازدواج ناموفق بیانجامد و همین موارد به ایجاد انتظارات بالا و بی‌مورد در فرد و خانواده منتهی می‌شوند که این امر نیز به نوبه خود موجب افزایش سن ازدواج و بروز مجرد قطعی در دختران و پسران می‌شود؛

۴. **تغییر نگرش جوانان**، یکی از نتایج فرایند تجددگرایی، تغییر بازخوردها و ایده‌آل‌های افراد جامعه است. در دنیای مدرن امروزی، افراد به بازخوردهایی در زمینه انتخاب همسر دست یافته‌اند که دایره انتخاب همسر را محدودتر کرده‌اند (استرانگ و کوهن،^۲ ۲۰۱۳). بنابراین، با تغییر یافتن بازخوردهای حاصل از تجددگرایی، سن شروع ازدواج افراد بالا رفته و افراد در سنین بالاتری همسر انتخاب می‌کنند (کاظمی‌پور، ۱۳۸۸). به همین ترتیب، از اواخر دهه ۱۹۶۰ در کشورهای پیشرفته نرخ ازدواج کاهش یافته است و افراد دیرتر ازدواج می‌کنند و بیشتر ازدواج‌ها نیز به جدایی و طلاق منتهی می‌شوند (مارتین،^۳ ۲۰۰۲ و ۲۰۰۶؛ رالی و بومپاس،^۴ ۲۰۰۳). این روند در ایران نیز مشاهده می‌شود؛ به گونه‌ای که در پژوهش بانکی‌پورفرد، کلاتری و مسعودی‌نیا (۱۳۹۰) نشان داده شد که با وجود افزایش جمعیت، نرخ رشد ازدواج کاهش یافته، نرخ طلاق افزایش داشته و میانگین سن ازدواج نیز بالا رفته است.

1. Gibson-Davis C.M; Edin, K & McLanahan, S.

2. Strong, B. & Cohen, T.F.

3. Martin, S.P.

4. Raley, R.K & Bumpass, L.L

۵-۱. گسستگی ازدواج

با وجود اینکه به ظاهر ازدواج با اطمینان و یقین کامل برای تشکیل خانواده انجام می‌پذیرد، اما همواره مسیر سالمی را طی نمی‌کند و چه بسا دیر یا زود به گسستگی این ارتباط منجر می‌شود. توجه به میزان و فراوانی این پدیده، اهمیت مشاوره پیش از ازدواج را در شناسایی عواملی که قبل از ازدواج قابل پیش‌بینی هستند، برجسته می‌کند. این از هم‌گسستگی، گاهی به شکل قانونی به هرگونه ارتباطی پایان می‌دهد (طلاق رسمی) و گاهی تنها به گسستگی عاطفی می‌انجامد و افراد با یک زندگی آشفته کنار می‌آیند (طلاق عاطفی).

۱-۵-۱. افزایش طلاق رسمی

همان‌گونه که در جدول (۱) نشان داده شده است، در سال ۱۳۹۱ نسبت ازدواج به طلاق ۵/۵ بوده و در مجموع ۸۲۹۹۹۶ ازدواج و ۱۵۰۳۲۴ طلاق رخ داده است. در سال ۱۳۹۲ نیز در مجموع ۷۷۴۵۱۳ ازدواج و ۱۵۵۳۶۹ طلاق ثبت شده که باز نسبت ازدواج به طلاق ۵/۵ شده است؛ یعنی به ازای هر ۵/۵ ازدواج، یک طلاق نیز ثبت شده است. در این میان بیشترین تعداد طلاق مربوط به استان تهران و خراسان رضوی و کمترین آن مربوط به ایلام بوده است (نشریه سازمان ثبت و احوال، ۱۳۹۵ www.sabteahval.ir). در همین راستا، وبگاه رسمی سازمان ثبت احوال کشور میزان کل ازدواج در سال ۱۳۹۴ را ۶۸۵۳۵۲ ازدواج و تعداد ۱۶۳۷۶۵ طلاق را ثبت کرده است که بدین ترتیب، در مقابل هر ۴/۲ ازدواج، یک طلاق ثبت شده است که نشان‌دهنده افزایش ۱/۳ طلاق می‌باشد. بیشترین ازدواج در شهرهای اردبیل، کردستان و خراسان شمالی و کمترین ازدواج در تهران، سمنان و اصفهان بوده است (www.sabteahval.ir).

جدول ۱-۱: آمار ازدواج و طلاق ثبت شده و نسبت ازدواج به طلاق در سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۴

سال	ازدواج	طلاق	نسبت ازدواج به طلاق
۱۳۸۰	۶۴۱۹۴۰	۶۰۵۰۰	۱۰/۶۱
۱۳۸۱	۶۵۰۹۶۰	۶۷۲۵۶	۹/۶۷
۱۳۸۲	۹۸۱۰۳۴	۷۲۳۵۹	۹/۴۱
۱۳۸۳	۷۲۳۷۹۶	۷۳۸۸۲	۹/۷۹
۱۳۸۴	۷۸۷۸۱۸	۸۴۲۴۱	۹/۳۵
۱۳۸۵	۷۷۸۲۹۱	۹۴۰۳۹	۸/۲۷
۱۳۸۶	۸۴۱۱۰۷	۹۹۸۵۲	۸/۴۲

کلیات مشاوره پیش از ازدواج ۱۱

سال	ازدواج	طلاق	نسبت ازدواج به طلاق
۱۳۸۷	۸۸۱۵۹۲	۱۱۰۵۱۰	۷/۹۷
۱۳۸۸	۸۹۰۲۰۸	۱۲۵۷۴۷	۷/۱
۱۳۸۹	۸۹۱۶۲۷	۱۳۷۲۰۰	۶/۵
۱۳۹۰	۸۷۴۷۹۲	۱۴۲۸۴۱	۵/۶
۱۳۹۱	۸۲۹۹۶۸	۱۵۰۳۲۴	۵/۵
۱۳۹۲	۷۷۴۵۱۳	۱۵۵۳۶۹	۵/۵
۱۳۹۳	۷۲۴۳۲۴	۱۶۳۵۶۹	۴/۴
۱۳۹۴	۶۸۵۳۵۲	۱۶۳۷۶۵	۴/۲

منبع از: www.sabteahval.ir

با توجه به موانع ازدواج (در سال ۱۳۹۴) تعداد ۶۸۵ هزار ازدواج به ثبت رسیده است که در بین مردان ۸۶/۳ درصد آنها ۱۹ تا ۳۴ ساله و ۸۸/۳ درصد زنان نیز ۱۳ تا ۳۱ ساله بوده‌اند. و نیز میانگین سن ازدواج برای مردان ۲۸/۵ سال و برای زنان ۲۳/۸ سال بوده است. در سال‌های گذشته، میانگین سن همواره افزایش داشته است که البته در کلان شهر تهران و در مناطق مختلف این آمارها متفاوت است. در تهران میانگین سن ازدواج برای مردان ۳۱/۱ و برای زنان ۲۷/۲ سال بوده است که در شمال شهر تهران این سن برای مردان ۳۲/۴ و برای زنان ۲۹ سال ثبت شده که نشان‌دهنده تفاوت در سبک زندگی در شهرها و مناطق مختلف است (نشریه سازمان ثبت احوال، ۱۳۹۵؛ به نقل از همان سایت). با توجه به کاهش ۵/۴ درصدی آمار ازدواج و در کنار آن جمعیت یازده میلیون نفری جوانان ازدواج نکرده که در سن ازدواج هستند (همان)، برنامه‌ریزی‌های لازم در سطح کلان را می‌طلبند.

در سطح جهانی نیز از جنگ جهانی دوم به بعد شیوع طلاق افزایش یافته است. چرلین^۱ (۱۹۸۱؛ به نقل از شیننو و کوئین، ۱۹۹۴) معتقد است که هنوز میزان واقعی طلاق تا اندازه‌ای نامشخص است. با وجود اینکه پژوهشگران و جمعیت‌شناسان تلاش‌های زیادی در تعیین نرخ طلاق و شیوع آن داشته‌اند، اما در آمار آن، به دلایل مختلف مانند شیوه‌های مختلف محاسبه، مترادف فرض کردن طلاق با جدایی و مرگ همسر از سوی بعضی از پژوهشگران و استفاده از روش‌های آماری مختلف برای بررسی آن، ممکن است آمار شیوع طلاق را مخدوش کرده باشد (مارتین و بومپاس، ۱۹۸۹^۲). واقعی بودن این آمارها از نظر برخی پژوهشگران جای تأمل دارد (پک، ۲۰۱۵^۳). از سوی دیگر، با گذشت زمان، نرخ طلاق تغییر می‌کند و این امر نیز در تعیین

1. Cherlin, A. J.

2. Martin, T. C. & Bumpass, L. L.

3. Peck. D. L.

میزان شیوع، اختلال ایجاد می‌کند. با وجود این، از دهه ۱۹۸۰ به بعد شیوع طلاق به‌طور پیوسته رو به افزایش بوده است. مارتین و بومپاس (۱۹۸۹) نشان دادند زنانی که در دوره نوجوانی ازدواج می‌کنند، به میزان دو برابر احتمال جدایی و طلاق‌شان نسبت به زنانی که بعد از سنین ۲۲ سالگی ازدواج می‌کنند، افزایش می‌یابد. افزون بر این، طلاق در سال‌های نخست ازدواج، به‌ویژه در دو سال اول بیشتر است (چرلین، ۱۹۸۱؛ به نقل از شیننو و کوئین،^۱ ۱۹۹۴). مارتین و بومپاس (۱۹۸۹) در پژوهشی گزارش کردند که یک سوم تا نیمی از قراردادهای ازدواج به طلاق می‌انجامد و آنها معتقدند احتمال طلاق به عوامل خطر سازی مانند سن ازدواج، میزان تحصیلات، زمان‌بندی برای بچه‌دار شدن، قومیت، نژاد و ملیت افراد بستگی دارد. آما تو^۲ (۲۰۱۰) نیز گزارش کرد که نرخ طلاق در آمریکا نزدیک به ۵۰ درصد است. اداره ثبت و آمار حیاتی^۳ (۲۰۰۷)، بین ۴۰ تا ۵۰ درصد ازدواج‌های اول و بیش از ۶۰ درصد ازدواج‌های دوم را منجر به طلاق گزارش کرده است. پیگیری جداول اطلاعات از سازمان توسعه و همکاری اقتصادی^۴ (۲۰۱۶)، نشان می‌دهد که بیشتر کشورهای دنیا وضعیتی کما بیش مشابه دارند.

۱-۵-۲. طلاق عاطفی

کاسلو^۵ (۱۹۸۰) در بررسی نظریه‌های طلاق نخستین مرحله را طلاق هیجانی یا عاطفی^۶ معرفی کرده است. وی با تحلیل منابع مختلف فرایند طلاق را واجد تجربه درد و آشفتگی معرفی می‌کند و در جمع‌بندی از دیدگاه‌های مختلف شروع طلاق عاطفی را هنگامی می‌داند که زوجین به‌طور فزاینده‌ای نسبت به احساس عدم رضایت و ناخشنودی خود از زندگی آگاه می‌شوند. آنها به مرور متوجه می‌شوند که تنیدگی و جنبه‌های منفی رابطه بر جنبه‌های مثبت آن غلبه دارد. زندگی زناشویی مستلزم مشارکت عاطفی مداوم است. زمانی که این مشارکت از بین می‌رود، فرد انگیزه‌های زندگی مشترک را از دست می‌دهد، هرچند مایل به جدایی رسمی نباشد. با برآوردی از اینکه چند درصد نارضایتی‌ها به دادگاه کشیده می‌شوند و تناسب بین تعداد

1. Shiono, P. H & Quinn, L. S.

2. Amato, P. R.

3. Office of Vital Records and Statistics

4. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD).

5. Kaslow, F. W.

6. Emotional divorce

طلاق با تعداد پرونده‌های در دست رسیدگی به چه اندازه است؛ روشن می‌شود که چند برابر طلاق واقعی، طلاق عاطفی وجود دارد (بانکی‌پورفرد و همکاران، ۱۳۹۰).

از این رو، با توجه به روند رو به رشد نارضایتی خانوادگی و طلاق جایگاه مشاوره پیش از ازدواج را بیش از پیش برجسته می‌سازد.

۱-۶. جایگاه مشاوره پیش از ازدواج

آثار زیانبار نارضایتمندی و فروپاشی ازدواج‌ها، نیاز برای مداخله به‌ویژه پیش از ازدواج را به منظور افزایش کیفیت زناشویی و آماده شدن برای پذیرش نقش‌های زناشویی به‌طور برجسته نشان می‌دهد (گرین و میلر،^۱ ۲۰۱۳). از این رو، آماده شدن برای ازدواج یکی از مؤلفه‌های سنتی اجتماعی شدن به شمار می‌آید و مورد حمایت مذهب و اجتماع است؛ زیرا در آن انتخاب همسر و عملکرد نقش زناشویی در نظر گرفته می‌شود (سیلیمان و اسچوم،^۲ ۲۰۰۰). برنامه‌های آماده‌سازی افراد در ازدواج برای زوجینی تدارک دیده شده‌اند که به دنبال تقویت روابط و آماده شدن برای ازدواج هستند (استهمن،^۳ ۲۰۰۰).

اگر روان‌درمانگری را نوعی مداخله برای تغییر رگه‌های آسیب‌دیده و ناسازگار و مشاوره را مداخله‌ای برای تغییر رفتار و فکر، و راهنمایی را نوعی غنی‌سازی اطلاعات برای آسان‌سازی تصمیم‌گیری و رشد شخصی بدانیم، مشاوره پیش از ازدواج را باید در این فرایند مداخله‌ای بین مشاوره و راهنمایی قرار دهیم. به‌طوری که برون^۴ (۲۰۱۰) مشاوره پیش از ازدواج را نوعی برنامه روانی-آموزشی و مبتنی بر آموزش مهارت در نظر می‌گیرد که دارای برنامه کاری استاندارد است. مشاوره پیش از ازدواج هم آگاهی می‌دهد و هم ممکن است به اصلاح برخی اطلاعات پرخطر برای فرایند ازدواج بپردازد. از این رو، این مداخله‌ها نوعی مداخله پیشگیرانه به شمار می‌آیند (استهمن، ۲۰۰۰). کوئی، وات، وست^۵ و همکاران (۱۹۹۳) نیز آموزش پیش از ازدواج را یک پارادایم پیشگیری‌کننده در نظر گرفته‌اند. گوردون^۶ (۱۹۸۷) نیز مشاوره پیش از ازدواج را نوعی طرح پیشگیری که در آن جایگیری افراد، غربالگری و تصمیم‌گیری در مورد برنامه‌ریزی برای آموزش ازدواج انجام می‌شود، می‌داند.

1. Green, A. R. & Miller, L. D.

3. Stahmann, R.F.

5. Coie, J. D; Watt, N. F. & West, S. G.

2. Silliman, B. & Schumm, W. R.

4. Bruun, E. L.

6. Gordon, R.

این تلاش‌های پیشگیرانه بدان علت با اهمیت هستند که از بروز الگوهای بدکارکرد تعامل میان زوجین پیشگیری می‌کنند (مارکمن، فلوید، استانلی و استراسلی،^۱ ۱۹۸۸). در واقع، همانند تلاش‌های پیشگیرانه متخصصان سلامت عمومی برای پیشگیری از ابتلا به بیماری‌های جسمی (مانند آنفلوآنزا، آبله مرغان و دیفتی) و کمک این اقدامات به افزایش سلامت جسمانی و شرایط زندگی افراد؛ می‌توان برنامه‌های آمادگی پیش از ازدواج را نوعی روش واکسیناسیون و ایمن‌سازی برای زوجین متقاضی ازدواج دانست (گرین و میلر، ۲۰۱۳)، زیرا پژوهش‌ها نشان می‌دهند که فقدان شناخت پیش از ازدواج و بروز ارزش‌های نوظهور در عرصه تعاملات زوجین، از عوامل مهم گرایش افراد به طلاق بوده است (قریشی، شیرمحمدی و برجوند، ۱۳۹۳).

۱-۷. تعریف و مشخصات مشاوره پیش از ازدواج

مشاوره پیش از ازدواج (PMC/مپا)^۲ به نوع خاصی از مشاوره در قالب الگوهای سیستمی گفته می‌شود که هدف آن کمک به تصمیم‌گیری دختر و پسر مجردی است که قصد دارند با هم ازدواج کنند. این مداخله‌ها شامل کمک به درک و فهم و ارتقای شرایط فردی [پیش از ازدواج] و عوامل تعاملی زوجین می‌شود که می‌تواند هم کیفیت و هم ثبات ارتباط زناشویی را تحت تأثیر قرار دهد (هولمن و لینفورد،^۳ ۲۰۰۱، ص ۱).

کارول و داخرتی^۴ آموزش پیش از ازدواج را به صورت ارائه دانش و آموزش مبتنی بر مهارت برای زوجین متقاضی ازدواج به منظور تدارک اطلاعات لازم در زمینه ارتقا و بهبود کیفیت ارتباط برای بعد از ازدواج تعریف کرده‌اند (۲۰۰۳، ص ۱۰۶). مشاوره یا آموزش پیش از ازدواج، شیوه تعلیم مهارت‌هایی است که هدف آن تدارک اطلاعاتی می‌باشد که شیوه رابطه زوجین در شرف ازدواج را بهبود می‌بخشد (سندیاک،^۵ ۱۹۹۰).

در اینجا مشاوره پیش از ازدواج عبارت است از: فرایند بررسی عوامل پیش‌بینی‌کننده موفقیت یک ازدواج به صورت مشارکت‌جویانه و کمک به تصمیم‌گیری درست دو نفر و بهبود کیفیت روابط حتی پیش از ازدواج که از سوی یک مشاور متخصص هدایت می‌شود. مشاوره

1. Markman, H. J; Floyd, F. J; Stanley, S. M & Storaasli, R. D.

2. premarital counseling

3. Holman, T. B. & Linford, S. T.

4. Carroll, J. S. & Dougherty

5. Senediak, C.

پیش از ازدواج معمولاً مداخله‌ای کوتاه‌مدت است که به‌طور میانگین بین سه تا چهار جلسه، و از نظر برخی چهار ساعت برای هر نفر وقت صرف می‌شود (سیلیمن و شوام،^۱ ۱۹۹۹). متخصصان مشاوره پیش از ازدواج دارای جهت‌گیری‌های نظری متفاوتی هستند که برخی از آنها عبارتند از: رفتاردرمانگری زوجین، زوج‌درمانگری متمرکز بر هیجان، زوج‌درمانگری بینش‌مدار، درمانگری روابط ایماگو،^۲ سیستم‌های خانواده بوئن^۳ و درمان کوتاه‌مدت مبتنی بر راه‌حل^۴ (برون، ۲۰۱۰).

آموزش‌های پیش از ازدواج مزایای بسیاری دارند: نخست اینکه، آموزش پیش از ازدواج می‌تواند روند زوجین را کند و به زوجین متقاضی ازدواج کمک کند تا به تأمل بیشتری نسبت به انتخابشان بپردازند و نسبت به انتظارشان از ازدواج آگاهی بیشتری به دست آورند؛ دوم اینکه، آموزش پیش از ازدواج به زوجین متقاضی ازدواج این پیام را می‌دهد که ازدواج اهمیت دارد و موجب برجستگی در اهمیت تمرکز روی تعهد و مسئولیت‌پذیری می‌شود؛ سوم اینکه، آموزش پیش از ازدواج به زوجین فرایند مشاوره را معرفی و به آنها کمک می‌کند تا پس از ازدواج از این گزینه در صورت نیاز کمک بگیرند؛ و چهارم اینکه، زوجین پیش از ازدواج با آموزش برقراری ارتباط سالم می‌توانند خطر طلاق یا پریشانی‌های زناشویی بعدی را کاهش دهند (استانلی، ۲۰۰۱).

اسچوم و دنتون^۵ (۱۹۷۹) چهار رویکرد عمده را برای آماده‌سازی پیش از ازدواج شناسایی کرده‌اند:

الف) غنی‌سازی یا تسهیل یادگیری مبتنی بر فرایند برای زوجین؛
ب) مشاوره آموزشی شامل آموزش متمرکز بر مسئله، جستجو و نتیجه‌گیری قابل اطمینان در مورد موضوعات زناشویی؛

ج) آموزش عمومی ویژه دوره‌های دانشگاه و دبیرستان برای ازدواج؛
د) ارزیابی و بررسی درمانگرانه مشکلات عمومی یا فردی در رابطه بین زوجین.
در رویکرد غنی‌سازی تأکید بر ایجاد صلاحیت، شایستگی و آموزش پیشگیرانه است (لاپیت و لانتز،^۶ ۱۹۹۰؛ میس،^۷ ۱۹۸۳) که از آن به‌عنوان یک پارادایم غالب در دو دهه گذشته

1. Silliman, B. & Schumm, W.R.

3. Bowen family systems theory

5. Denton, W.

7. Mace, D. R.

2. Imago relationship therapy

4. solution-focused brief therapy

6. L'Abate, L. & Lantz, J.

استفاده می‌شود. در غنی‌سازی تأکید روی نقاط قوت، اجتماعی شدن مورد انتظار و فعال‌سازی مهارت‌های یادگیری است که در رویکردهای بالینی از آنها استفاده می‌شود (بوکنر و سالتز،^۱ ۱۹۸۵). با وجود این، شواهدی وجود ندارد که این دوره‌ها می‌توانند به‌طور کلی جایگزین روش‌های آموزش مهارت‌های مؤثر برای ازدواج موفق شوند (هولورث-مونروئه،^۲ مارکمن، اولیری^۳ و همکاران، ۱۹۹۵).

با این حال، می‌توان به زوجین مهارت‌های مورد نیاز را آموزش داد تا بتوانند روی مشکلات‌شان کار کنند. همچنین، فرد ارزیاب می‌تواند به مشاهده نحوه تعامل زوجین بپردازد و مشکلات ارتباطی ظرفی را که تنها با روش‌های مشاهده قابل شناسایی هستند، ارزیابی و بررسی شوند (باسبی و همکاران، ۲۰۰۷).

۱-۸. اهداف مشاوره پیش از ازدواج

آماده‌سازی افراد پیش از ازدواج به منظور کمک به زوجین متقاضی ازدواج برای حفظ و نگهداری سطوح بالای کارکردی طراحی شده است (مارکمن و هاهلوگ،^۴ ۱۹۹۳؛ استهمن، ۲۰۰۰). در واقع هدف آماده‌سازی قبل از ازدواج، ایجاد ازدواج‌هایی باثبات‌تر همراه با رضایتمندی بیشتر و در نتیجه پیشگیری از طلاق است (استهمن، ۲۰۰۰)، زیرا پژوهش‌ها بیانگر خطرپذیری بالای طلاق در سال‌های اولیه ازدواج هستند (کریدر و فیلدز،^۵ ۲۰۰۱). بنابراین، از برنامه‌های مپا یا PMC به منظور کاهش میزان نارضایتمندی زناشویی برای بررسی بسیاری از عواملی که سبب آن هستند، استفاده می‌شوند. این برنامه‌ها به‌طور مستقیم بسیاری از عواملی که انتظارات، نقش‌ها و برقراری ارتباط در ازدواج را تحت تأثیر قرار می‌دهند، بررسی می‌کنند (استاتزمن،^۶ ۲۰۱۱). برخی پژوهش‌ها بر این باورند که آموزش‌های قبل از ازدواج تقریباً امکان پیشگیری از یک سوم طلاق‌ها را دارند (امبرت،^۷ ۲۰۰۹).

در زندگی سه چیز لازم است تا فرد هر آنچه را می‌خواهد، انجام دهد؛ یکی عقل، هنگامی که همراه با دانش باشد؛ دیگری دانش، زمانی که همراه با صبوری و بردباری باشد؛ و سوم

1. Buckner, L. P. & Salts, C. J.

3. O'Leary, K.D.

5. Kreider & Fields

7. Ambert, A.

2. Holtzworth-Munroe, A.

4. Markman, H. J. & Hahlweg, K.

6. Stutzman, S.E.